กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3*

THE MANAGEMENT PROCESS OF A LEADING BUDDHIST SCHOOL ACCORDING TO THE 4 BRAHMAVIHARA PRINCIPLES OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS UNDER THE PHETCHABUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ศิวัช มาเนียม[1] และ วรกฤต เถื่อนช้าง[2]

Siwach Maneam[1] and Worrakrit Thuenchang[2]

[1-2]สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-2]Buddhist Educational Administration Mahachulalongkornrajavidyalaya University,Thailand

Corresponding Author's Email: siwachmaneam@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 และ 2) เสนอกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 291 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.981 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านการ

* Received 14 May 2026; Revised 27 May 2026; Accepted 28 September 2026

เรียนการสอน ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.49) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมวันพระ ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.54)

2. กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ควรดำเนินการใน 5 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาสภาพแวดล้อม การบูรณาการหลักธรรมในการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมพฤติกรรมเชิงคุณธรรม การพัฒนากิจกรรมวันพระให้เชื่อมโยงกับพฤติกรรมนักเรียน และการส่งเสริมวิถีพุทธผ่านภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ, พรหมวิหาร 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the state of leading Buddhist-oriented school administration under the Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3, and 2) propose an administrative process for leading Buddhist-oriented schools based on the Four Brahmavihara principles of school administrators. This study employed a mixed-methods research design. The sample consisted of 291 school administrators and teachers. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire, with an Index of Item-Objective Congruence of 1.00 and a reliability coefficient of 0.981. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data were collected from 10 key informants through in-depth interviews and analyzed by content analysis.

The findings revealed that

1. the overall state of leading Buddhist-oriented school administration was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.50). When considered by aspect, the aspect with the highest mean was the behavior of school administrators, teachers, and students ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.47), followed by teaching and learning ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.49). The aspect with the lowest mean was Buddhist holy day activities ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.54).

2. The administrative process for leading Buddhist-oriented schools based on the Four Brahmavihara principles should be implemented in five areas: environment development, integration of Buddhist principles into learning management, promotion of moral behavior, development of Buddhist holy day

activities linked to students' behavior, and promotion of Buddhist-oriented practices through moral leadership and participation from all stakeholders.

Keywords: Buddhist-oriented school administration, The Four Brahmavihara principles, Educational administrators

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม (กระทรวงแรงงาน, 2559) การจัดการศึกษาจึงไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่กัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความรับผิดชอบ และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ (พระมหาอนันต์ องกุรสิริ, 2567)

โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำเป็นสถานศึกษาที่นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการและจัดการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ผ่านการจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และวิถีชีวิตประจำวันภายในโรงเรียน (เมตตา ภิรมย์ภักดิ์, 2547) การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนวิถีพุทธยังเน้นความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน เพื่อหล่อหลอมพฤติกรรมที่ดีงามของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และจิตใจอย่างสมดุล (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน, 2567)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำยังพบปัญหาหลายประการ เช่น การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร การขับเคลื่อนกิจกรรมวิถีพุทธบางส่วนยังขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารเป็นหลัก ครูและบุคลากรบางส่วนยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในการบูรณาการหลักธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนยังไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมตามแนววิถีพุทธของผู้เรียนยังไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง วางแผน ขับเคลื่อน และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษาในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2554) หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากเป็นหลักธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน ช่วยสร้างความรัก ความเข้าใจ ความเป็น

ธรรม ความร่วมมือ และบรรยากาศแห่งคุณธรรมภายในโรงเรียน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549)

จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และเสนอกระบวนการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้มีระบบการบริหารที่ชัดเจน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางวิถีพุทธได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
2. เพื่อเสนอกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยประเภทผสมผสาน (Mixed Methods Research) (Creswell & Plano Clark, 2018) แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 และระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เสนอกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวน 1,200 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายตามสัดส่วนประชากร (Simple Random Sampling) จำนวน 291 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน และครูผู้สอน จำนวน 261 คน

ระยะที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากความรู้ ประสบการณ์ และความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและ

หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1) ผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป/คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน 4 คน และ 3) ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน 4 คน เหตุผลในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรง สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหา แนวทางการบริหาร และการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการขับเคลื่อนโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (check list) ตอนที่ 2 ระดับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวน 50 ข้อ ซึ่งถามใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 กายภาพ ด้านที่ 2 การเรียนการสอน ด้านที่ 3 พฤติกรรมผู้บริหาร ครูและนักเรียน ด้านที่ 4 กิจกรรมวันพระ ด้านที่ 5 การส่งเสริมวิถีพุทธ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่ามีค่า IOC (Index of Item - Objective Congruence) อยู่ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดย คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) อยู่ที่ 0.981

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยนำข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านมาจำนวนด้านละ 1 ข้อ รวมทั้งสิ้น 5 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยประสานขอเก็บข้อมูลผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยจัดส่งแบบประเมินในรูปแบบออนไลน์ ไปยังกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยขอความร่วมมือไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมแบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ตามที่นัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์ โดยมีการบันทึกเสียง จดบันทึก และถ่ายภาพระหว่างการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ด้วยค่าความถี่และร้อยละ เพื่อสรุปลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อศึกษาระดับสภาพ และจัดลำดับ คัดเลือกประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ละด้านนำไปวิเคราะห์สาเหตุและกำหนดในระยะต่อไป

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) ถอดความข้อมูลจากการสัมภาษณ์และตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล 2) อ่านข้อมูลซ้ำหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจประเด็นสำคัญ 3) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำทั้ง 5 ด้าน และเชื่อมโยงกับหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา 4) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อสังเคราะห์เป็นกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ 5) สรุปผลการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาความ เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีจำนวนผู้ให้ข้อมูล 291 คน แสดงผลการวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวม

(n=291)

ที่	ผลการวิเคราะห์รายด้านทั้ง 5 ด้าน	ระดับสภาพการดำเนินงาน			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ด้านกายภาพ	4.58	0.52	มากที่สุด	4
2	ด้านการเรียนการสอน	4.62	0.49	มากที่สุด	2
3	ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน	4.65	0.47	มากที่สุด	1
4	ด้านกิจกรรมวันพระ	4.55	0.54	มากที่สุด	5
5	ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ	4.60	0.50	มากที่สุด	3
โดยภาพรวม		**4.60**	**0.50**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. =

0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.65, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.49) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมวันพระ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.55, S.D. = 0.54)

ผลการวิจัยสะท้อนว่าโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมีการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยจุดเด่นอยู่ที่พฤติกรรมของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ซึ่งแสดงถึงการเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและการปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ส่วนประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม คือ กิจกรรมวันพระ ซึ่งควรออกแบบให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนในชีวิตประจำวันให้ชัดเจนมากขึ้น

2. ผลการเสนอกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

การวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกระบวนการ ดังนี้

ด้านกายภาพ พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย และเอื้อต่อความสงบทางจิตใจ โดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและพัฒนาโรงเรียน

ด้านการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูบูรณาการหลักธรรมกับการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมของผู้เรียน

ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน พบว่า ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม และส่งเสริมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติตนตามหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียน

ด้านกิจกรรมวันพระ พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนากิจกรรมวันพระให้เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ไม่จำกัดเพียงพิธีกรรม แต่ควรเชื่อมโยงกับการพัฒนาวินัย ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ และพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน

ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พบว่า ผู้บริหารควรแสดงบทบาทผู้นำเชิงคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรตามแนววิถีพุทธอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ควรมุ่งพัฒนาทั้งระบบบริหาร สภาพแวดล้อม การเรียนการสอน พฤติกรรม และกิจกรรมวิถีพุทธ โดยใช้หลักเมตตาในการสร้างความอบอุ่น หลักกรุณาในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา หลักมุทิตาในการชื่นชม

ความดี และหลักอุเบกขาในการบริหารด้วยความเป็นธรรม เพื่อให้โรงเรียนเกิดวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมีเป้าหมายการบริหารที่ชัดเจนในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดระบบบริหาร การส่งเสริมครูและบุคลากรให้มีส่วนร่วม และการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่การจัดการเรียนรู้และกิจกรรมของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นรเศรษฐ์ เจริญกิจโณทัย (2563) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยพฤติกรรมของบุคลากรเป็นกลไกสำคัญ ผู้บริหารและครูจึงต้องเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม มีความเมตตา เอื้ออาทร ช่วยเหลือ และสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือภายในโรงเรียน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐพร ภูทองเงิน (2555) ที่พบว่า การบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยส่งเสริมขวัญกำลังใจ ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ที่ดีในสถานศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาสุภวิชญ์ ปภสฺสโร และคณะ (2565) ที่พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธผ่านการบริหารโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยสร้างความสุขและความร่วมมือภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่ยังส่งเสริมพฤติกรรม คุณธรรม และจิตใจของผู้เรียนควบคู่กัน การจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธจึงเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน (2561) ที่พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธควรเน้นการนำหลักธรรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้านกายภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีผลต่อบรรยากาศการเรียนรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนโดยตรง โรงเรียนที่สะอาดเป็นระเบียบ ร่มรื่น ปลอดภัย และเอื้อต่อความสงบทางจิตใจ ย่อมช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดสมาธิ มีวินัย และซึมซับคุณลักษณะตามแนววิถีพุทธได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม (2565) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธต้องให้

ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เหมาะสม เพื่อส่งเสริมบรรยากาศแห่งคุณธรรม ความสงบ และการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านกิจกรรมวันพระ แม้อยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในบางโรงเรียนยังมีลักษณะเป็นกิจกรรมตามวาระหรือเชิงพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ นั่งสมาธิ ฟังธรรม หรือกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่การเชื่อมโยงกิจกรรมเหล่านี้กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนในชีวิตประจำวันยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ดังนั้น โรงเรียนควรพัฒนากิจกรรมวันพระให้เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่ส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ การช่วยเหลือผู้อื่น และการสะท้อนคิดหลังการทำกิจกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของนรเศรษฐ์ เจริญกิจโณทัย (2563) ที่พบว่า กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธควรได้รับการส่งเสริมให้มีความต่อเนื่อง และควรเชื่อมโยงกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขับเคลื่อนโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดนโยบาย วางแผน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการประสานความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง วัด และชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานวิถีพุทธไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียน แต่ขยายไปสู่การดำเนินชีวิตของผู้เรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ วีรนุช สุทธพันธ์ (2563) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้เกิดผลสำเร็จต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน ต่อเนื่อง และอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

สรุปได้ว่า สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำที่อยู่ในระดับมากที่สุดสะท้อนถึงความพร้อมของสถานศึกษาในการขับเคลื่อนงานตามแนววิถีพุทธ โดยมีจุดเด่นสำคัญอยู่ที่พฤติกรรมของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ส่วนประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม คือ การออกแบบกิจกรรมวันพระให้เชื่อมโยงกับพฤติกรรมจริงของผู้เรียนมากขึ้น เพื่อให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 เกิดผลทั้งในระดับระบบบริหาร บรรยากาศโรงเรียน และพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

เสนอกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ควรดำเนินการให้ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ด้านกิจกรรมวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำไม่สามารถดำเนินการแยกเป็นรายกิจกรรมได้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่เชื่อมโยงทั้งระบบ ตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาพฤติกรรม การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรตามแนววิถีพุทธ โดยมีหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นฐานในการบริหารคน บริหารงาน และสร้างบรรยากาศแห่ง

ความร่วมมือภายในสถานศึกษา ด้านกายภาพ เป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย และเอื้อต่อความสงบทางจิตใจ มีผลต่อการเรียนรู้ สมาธิ วินัย และพฤติกรรมของผู้เรียนโดยตรง การจัดสภาพแวดล้อมจึงไม่ใช่เพียงการพัฒนาอาคารสถานที่ แต่เป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมและวิถีชีวิตที่ดีงาม สอดคล้องกับการศึกษาของ นรเศรษฐ์ เจริญกิจโณทัย (2563) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม (2565) ที่พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนวิถีพุทธเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศแห่งคุณธรรมและการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านการเรียนการสอน สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน การบูรณาการหลักธรรมในการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เรียนรู้เฉพาะเนื้อหาทางวิชาการเท่านั้น โดยเฉพาะการวัดและประเมินผลควรครอบคลุมพฤติกรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพัฒนาการด้านจิตใจของผู้เรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน (2561) ที่พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธควรเน้นการนำหลักธรรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาสุภวิชญ์ ปภสฺสโร และคณะ (2565) ที่พบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมความสุข ความร่วมมือ และคุณธรรมของผู้เรียน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน เป็นด้านที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เพราะพฤติกรรมของผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้เชิงคุณธรรมของนักเรียนโดยตรง หากผู้บริหารและครูแสดงออกถึงเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการปฏิบัติงาน ย่อมช่วยสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และบรรยากาศแห่งความสุขภายในโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐพร ภูทองเงิน (2555) ที่พบว่า การบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยส่งเสริมขวัญกำลังใจ ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ที่ดีในสถานศึกษา และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาสุภวิชญ์ ปภสฺสโร และคณะ (2565) ที่พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธผ่านการบริหารโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยสร้างความสุขและความร่วมมือภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านกิจกรรมวันพระ ควรได้รับการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากขึ้น มิใช่เป็นเพียงกิจกรรมเชิงพิธีกรรม ทั้งนี้เพราะกิจกรรมวันพระเป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม หากออกแบบให้ผู้เรียนได้ฝึกสติ สะท้อนคิด ทำกิจกรรมจิตอาสา ช่วยเหลือผู้อื่น และนำหลักธรรมไปใช้ในสถานการณ์จริง จะช่วยให้การเรียนรู้ทางคุณธรรมเกิดผลเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ นรเศรษฐ์ เจริญกิจโณทัย (2563) ที่พบว่า กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธควรได้รับการส่งเสริมให้มีความต่อเนื่อง และควรเชื่อมโยงกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้อง

กับการศึกษาของ วีรนุช สุทธพันธ์ (2563) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้เกิดผลสำเร็จต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน ต่อเนื่อง และอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทเป็นผู้นำเชิงคุณธรรมในการกำหนดทิศทาง ขับเคลื่อนงาน และสร้างการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง วัด และชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพราะการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้เกิดผลอย่างยั่งยืนไม่สามารถดำเนินการได้เฉพาะภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการหล่อหลอมพฤติกรรมและวิถีชีวิตของผู้เรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม (2565) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธต้องให้ความสำคัญกับการจัดระบบและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคุณธรรม และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน (2561) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้เกิดผลสำเร็จต้องนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ควรเป็นกระบวนการบริหารแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงทั้งด้านกายภาพ การเรียนการสอน พฤติกรรม กิจกรรมวันพระ และการส่งเสริมวิถีพุทธ โดยใช้หลักเมตตาในการสร้างความอบอุ่น หลักกรุณาในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา หลักมุทิตาในการชื่นชมความดี และหลักอุเบกขาในการบริหารอย่างเป็นธรรม เพื่อให้โรงเรียนเกิดวัฒนธรรมวิถีพุทธที่ต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม และส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ได้ คือ กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำควรดำเนินการโดยบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับการบริหารทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ด้านกิจกรรมวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ โดยใช้เมตตาในการสร้างความอบอุ่น ใช้กรุณาในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ใช้มุทิตาในการส่งเสริมและชื่นชมความดี และใช้อุเบกขาในการบริหารอย่างเป็นธรรม เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นสถานศึกษาที่มีบรรยากาศสงบ ร่มรื่น มีคุณธรรม และเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางวิถีพุทธอย่างแท้จริง

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 พบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานตามแนวทางวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ซึ่งเป็นจุดเด่นสำคัญของการขับเคลื่อนโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างไรก็ตาม ด้านกิจกรรมวันพระมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น จึงควรพัฒนาให้เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนในชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่วนกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เข้ากับการบริหารทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ด้านกิจกรรมวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรตามแนววิถีพุทธอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายการขับเคลื่อนโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ให้ชัดเจน โดยจัดทำเป็นแนวปฏิบัติหรือคู่มือการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นกรอบในการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลได้อย่างเป็นระบบ

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดทำปฏิทินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยเน้นการติดตามผลด้านพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง วัด และชุมชน

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณ สื่อการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวันพระ เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมฝึกสติ กิจกรรมสะท้อนคิดหลังปฏิบัติธรรม และกิจกรรมช่วยเหลือเพื่อน เพื่อให้กิจกรรมวันพระเชื่อมโยงกับพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียนได้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำกระบวนการบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียน โดยกำหนดกิจกรรม ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละด้านให้ชัดเจน เช่น ด้านกายภาพกำหนดตัวชี้วัดเรื่องความสะอาด ความปลอดภัย และความร่มรื่นของสถานศึกษา

2.2 ครูควรบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยออกแบบกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ฝึกเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในสถานการณ์จริง เช่น การช่วยเหลือเพื่อน การทำงานกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และการชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่น

2.3 โรงเรียนควรปรับกิจกรรมวันพระให้เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติมากขึ้น โดยกำหนดกิจกรรมที่สามารถวัดผลพฤติกรรมได้ เช่น การบันทึกความดีรายสัปดาห์ การทำจิตอาสาในโรงเรียน การฝึกสมาธิก่อนเรียน และการให้นักเรียนสะท้อนผลการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.4 ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง วัด และชุมชน โดยจัดประชุมวางแผนร่วมกันอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อกำหนดกิจกรรมวิถีพุทธที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยพัฒนาเป็นโมเดลการบริหารที่มีองค์ประกอบ ขั้นตอน และตัวชี้วัดความสำเร็จอย่างชัดเจน

3.2 ควรศึกษาผลการนำกระบวนการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้จริงในสถานศึกษา โดยติดตามผลด้านพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนก่อนและหลังการดำเนินงาน

3.3 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนวิถีพุทธในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำกับโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแรงงาน. (2559). กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงแรงงาน.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13

พระมหาอนันต์ องกุรสิริ. (2567). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2567 จาก https://so03.tci-thaijo.org

เมตตา ภิรมย์ภักดิ์. (2547). ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน). (2567). โรงเรียนวิถีพุทธ Buddhist Oriented School. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2567 จาก https://so03.tci-thaijo.org

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2554). คู่มือบริหารงานวิชาการระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). ธรรมนูญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 99. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

นรเศรษฐ์ เจริญกิจโณทัย. (2563). การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย–หนองบัวลำภู. ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย ฐิตธมฺโม. (2565). การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ (Buddhist School Administration). ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน. (2561). การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ. ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ณัฐพร ภูทองเงิน. (2555). การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในกลุ่มสถานศึกษาเขตพื้นที่ขอนแก่น เขต 1. ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาสุภวิชญ์ ปภสฺสโร. (2565). การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธผ่านการบริหารโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4. ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วีรนุช สุทธพันธ์. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา. ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.